

Юбилейные даты

Қазақстан Республикасы ҰҒА-ның академигі Р. Қ. Төлебаев – 70 жаста

Бүгінгі таңда Райс Қажыкенұлы Төлебаевты республика мен одан да тыс жерлердегі әрбір медицина қызметкері, ғалымы таниды десек, артық айтқандық болmas еді. Оның тағдыры қазақ зияттыларының, соғыстан кейінгі жылдардағы үрпактың тарихымен және тағдырымен тығыз байланысты. Ол 1941 жылы 15 қантарда бұрынғы Семей облысы, қазіргі Шығыс Қазақстан облысының Шар селосында, қызметкерлер отбасында дүниеге келген.

Райс Қажыкенұлы 1958 ж. Семей қаласындағы №19 орта мектепті тәмамдағаннан кейін Семей мемлекеттік медицина институтының емдеу факультетіне түсіп, оны 1964 ж. бітіреді.

1967–1970 жж. Р. Қ. Төлебаев Алматы мемлекеттік медицина институты аспирантурасының құлақ, тамақ және мұрын қафедрасында білім алады. Ол осы жылдары құлақ, мұрын және мұрынның қосалқы қыстары, жұтқыншақ, көмекей және ортанғы құлақ аурулары кезіндегі хирургиялық операциялардың бірқатарын, сондай-ақ зерттеудің функционалдық әдістерін игерді. Аспирантурада ол еліміздегі ірі оториноларинголог, ғалым, профессор Б. В. Еланцев, сондай-ақ белгілі ғалым-аллерголог, академик Н. Д. Беклемишев және профессор В. С. Мошковичтен білім алған.

Р. Қ. Төлебаев 1972 ж. «Темекі өндірісі қызметкерлерінің жогарғы тыныс алу жолдарының жағдайы мен сенсибилизациясы» (клиникалық-тәжірибелік зерттеулер) атты кандидаттық диссертациясын же-місті қорғады.

1972–1975 жж. Қазақ КСР Денсаулық сақтау министрлігінің өлкелік патологиясының ғылыми-зерттеу институтының кіші, кейіннен ага ғылыми қызметкері болды.

1975 ж. Р. Қ. Төлебаев Қазақ КСР Денсаулық сақтау министрлігінің ғылым бөлімінің бастығы болып тағайындалды. 1977–1982 жж. аралығында Р. Қ. Төлебаев Өлкелік патологияның ФЗИ ага ғылыми қызметкері болып қызмет атқарды. 1982 ж. қайтадан Денсаулық сақтау министрлігінің орталық аппаратына жұмысқа шақырылды, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жоспарлау мен оның қызметінің тиімділігін бағалау жөніндегі жұмыстардың жауапты бөлігін жүзеге асырды.

1987 ж. Р. Қ. Төлебаев Өлкелік патология институтының Өскемендеғі филиалына менгеруші болып ауыстырылды, онда ол жаңа иммунология зертханасын үйімдастырыды. Өскемен филиалының қызметкерлері сатурнізм, қорғасынмен уыттанудың этипатогенетикалық алдын алу мәселелерін жанжақты зерттеді.

1990 ж. Р. Қ. Төлебаев «КРАМДС-ДЕНСАУЛЫҚ» шығыс-қазақстандық орталығын үйімдастырып, оның директоры болды, ал 1991 ж. Алматыдағы «КРАМДС» бас корпорациясына ауыстырылды.

1992 ж. Р. Қ. Төлебаев Қазақстан Республикасы Министрлер кабинеті жаңындағы ЖАК медициналық-биологиялық бөлімінің менгерушісі және ЖАК алқасының мүшесі болып тағайындалды. Осы қызметті атқара жүріп, Республикалық мемлекеттік аттестациялық органдардың қалыптасуы мен нығаюына, сондай-ақ аттестациялар мен диссертацияларды қорғау жөніндегі мамандандырылған кеңестердің жұмыстарына көптеген идеялар енгізуге мүмкіндік жасады.

1993 ж. Р. Қ. Төлебаев Санкт-Петербург қаласында «Химиялық және металургиялық өндіріс жұмысшыларының тыныс алу жолдарының уыттанудын ерте диагностикалау мен алдын алудың клиникалық-

иммунологиялық негізdemесі» тақырыбында докторлық диссертация қорғады. 1994 ж. профессор атағына ие болып, 1995 ж. Қазақстан Республикасы Үлттық ғылым академиясының корреспондент мүшесі болып сайланса, ал 2003 ж. ҚР YFA академигі атағына ие болды.

1993–1997 жж. аралығында Шымкент фармацевтикалық институтының ректоры болып қызмет етті, оның бастамасымен педиатрия факультеті ашылып, ал жалпы медициналық факультеті емдеу факультеті болып өзгерілді және институт медициналық мәртебесіне ие болды, кейіннен Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік медицина академиясына айналды. Шымкент қаласындағы медициналық жоғары оқу орнын басқарған кезде аталмыш оқу орнының материалдық-техникалық базасын нығайту, ғылыми және кадрлық өлеуетті көтеру, оқытушылардың көсібі біліктілігін арттыру мен ұжымдағы моральдық-психологиялық климатты жақсарту жөнінде көптеген жұмыстар аткарды.

1997 ж. Р. К. Төлебаев Ақмола мемлекеттік медицина академиясының ректоры болып тағайындалды. Р. К. Төлебаевтың шебер ұйымдастырушылық қасиеті осы жерде толығымен ашылды деуге болады.

Р. К. Төлебаевтың көсібі оториноларингология саласындағы жан-жақты және көп жылдық зерттеулері жалпыға мәлім. Олардың катарына: «Жоғарғы тыныс алу жолдары мен есту мүшелерінің патологиясы» (1983), «Фосфорлық үйттану кезіндегі тыныс алу жолдары мен есту мүшелерінің патологиясы» (1996), «Корғасынмен созылмалы үйттану» (1996), медициналық колледждер мен жоғары оқу орындарына арналған мемлекеттік тілдегі «Құлақ, мұрын, тамақ аурулары» (1997) оқу қуралы, «Оториноларингология мен пульмонологиядағы дөрілік өсімдіктер» (1998), «Тыныс алу трактының қабыну-дистрофиялық өзгерістерін диагностикалау» (2000), «Дені сау жастар – күшті әскер кепілі» (2000), «Тыныс алу патологиясының курорттық терапиясы» (2003), «Жедел және созылмалы синуситтер» (2004), «Амбулаториялық жағдайдағы синуситтерді диагностикалау, алдын алу және емдеу» (2007), «Мұрын қуысы және оның қосалқы қуыстарының аурулары» (2007), «Тыныс жолдары мен есту мүшелерінің ауруларын жіктеу жөніндегі анықтамалық», «Оториноларингология термиinderінің түсіндірме сөздігі» (2009), жоғары медициналық оқу орындарына арналған қазак тіліндегі «Оториноларингология дәрістері» (2009) оқулығы жатады.

Көп жылдық жемісті ғылыми-педагогикалық және қоғамдық қызыметтегі еңбегі үшін Р. К. Төлебаев «КСРО Денсаулық сақтау ісінің үздігі» (1983), Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау ісінің үздігі (1996), құрметті атақтарымен, «Еңбек ардагері, «Астана» (1998, 2008) медальдерімен мара-патталған. Қазақстан Республикасына еңбек сіңірген қайраткер атағын иеленді (2002).

Жан-жақтылық, өнерге, музыка мен әдебиетпен байланысты білік мәдениеті мен қарапайым мінезі оның қөптеген шәкірттері мен достарының құрметіне бөлөнуіне ықпал етеді.

Оның қаламынан туган, республикалық көркем әдеби «Нива» журнал беттерінде жарық көрген бір топ әңгімелері, проза түрінде жазылған «Сарыарқа» баспасынан 2010 жылы шықкан «Менің замандастарым» атты шығармасы бар.

Райс Қажыкенұлының жарын өмірі оның отбасымен тығыз байланысты екенін атап өту керек. Зайыбы Мәрия Тұрысбеккызының мамандығы микробиолог. Ұлы Самир Райсұлы Алматыдағы С. Д. Асфендияров атындағы Қазақ үлттық медицина университетінің емдеу факультетін үздік бітірген. Бүгінгі таңда АҚШ-тагы Гарвард университеті медицина факультетінің клиникасында жұмыс істейді. Қызы Гаянә Райсқызы да Қазақ Үлттық медицина университетін бітірген. Екінші жоғары білім алғып, қазіргі кезде бизнес саласында табысты еңбек етіп жүр.

Кіші ұлы Олжас Мәскеу Халықаралық қатынастар университетін тәмамдап, Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінде еңбек етуде. Ол музыкамен шұғылданады, саксафон музикалық аспабында ойнайды.

Қазақстан Республикасының Үлттық ғылым академиясының академигі, Халықаралық оториноларингология – Бас және мойын хирургиясы академиясының академигі, медицина ғылымдары академиясының, Қазақстан Республикасының Халықаралық ғылым академиясының жоғарғы мектебінің және Нью-Йорк ғылым академиясының нағыз мүшесі, халықаралық К. А. Яссаси атындағы Қазак-Түрік университетінің, сондай-ақ Семей және Караганды медициналық академиялары мен Кембридж Халықаралық институтының құрметті профессоры, медицина ғылымдарының докторы, профессор Райс Қажыкенұлы Төлебаев замандастарының алдында өзін кең диапазондыға ғалым, сонымен қатар оториноларинголог, профпатолог, педагог және жетекші, белгілі қоғам қайраткері ретінде де көрсетіп отыр.

ЖУМАДІЛОВ Ж. Ш.,
Астана медицина университетінің ректоры,
медицина ғылымдарының докторы, профессор

ХАМЗАБАЕВ Ж. Х.,
медицина ғылымдарының докторы, профессор